Standpunt van de Liga voor Mensenrechten

Justitieminister Wathelet diende op 19 april 1989 bij de Senaat een wetsontwerp in om de wet van 20 april 1874 op de voorlopige hechtenis te wijzigen (Senaat, 1988-1989,658/1).

Dit wetsontwerp had volgens de minister van Justitie het doel een globale oplossing te bieden voor het probleem van de vrijheidsberoving vóór vonnis. Wathelet wou dan ook de wet van 20 april 1874 vrijwel in zijn geheel vervangen, eerder dan bepaalde wijzigingen aan te brengen.

Op 9 februari 1990 hield de Liga voor Mensenrechten, in samenwerking met haar Franstalige collega's van de Ligue des Droits de l'Homme een persconferentie rond de voorlopige hechtenis. Ze vond het nodig haar visie terzake aan de pers mede te delen, vóór de artikelsgewijze bespreking in de Senaatscommissie (6 maart 1990). Tevens werden de teksten met de bedenkingen van de Liga bezorgd aan de leden van de Senaatscommissie voor Justitie.

Wij constateren dat in de nieuwe wet op de voorlopige hechtenis van 20 juli 1990 die van kracht werd op 1 december 1990 met heel wat van onze bezwaren rekening is gehouden. Er is de gedeeltelijke optrekking van de strafdrempel, hoewel onvoldoende. Er is geen invoering van beroep voor het openbaar ministerie tegen beslissingen van de onderzoeksrechter om geen aanhoudingsmandaat af te leveren. Het is ook niet meer zo dat de arresten van de Kamer van Inbeschuldigingstelling voor een maand gelden. De onderzoeksrechter zal op eigen initiatief vrij kunnen laten, althans vóór de eerste beslissing van de raadkamer en nadien krijgt hij toch een grotere invloed dan nu. Tenslotte zal cassatieberoep aantekenen zinvol worden.

Anderzijds zal er zeer veel afhangen van de praktijk, die waarschijnlijk een zware overbelasting van het hof van cassatie te zien zal geven, wat weer de vraag doet rijzen of dit hof er zich van af zal maken met Jantjes van Leiden, dan wel zijn controle grondig zal uitoefenen (wat bijna zeker zal nodig maken dat een Nederlands- en een Franstalige kamer zich alleen met de voorlopige hechtenis gaan bezighouden).
De onderzoeksrechters kunnen de nieuwe bevoegdheden (alternatieve maatregelen) gaan gebruiken als vervanging voor de voorlopige hechtenis, maar ook als vervanging voor wat normaal invrijheidstelling zou zijn.
Veel kan ook theoretisch blijven, zoals de mogelijkheid tot openbare zitting na 6 maanden of de mogelijkheid tot het aanvragen van een samenvattend verhoor door de onderzoeksrechter met bijstand van advocaat.

De Liga voor de Mensenrechten reageert gematigd positief op de nieuwe wet en met omzichtigheid over de praktische toepassingen ervan.

EDDY BOUTMANS

De Voorlopige Geest van de Wet

Alleen reeds de verdubbeling van wetsartikelen, toont de onmacht van de wetgever tegenover de praktijk van de voorlopige hechtenis. Zelfs het drukken van de tekst kon niet in éénmaal: na een verkeerde druk in het staatsblad van 10 augustus 1990, verscheen de wet correct in het staatsblad van 14.8.90. Aan alle burgers werd vanaf deze late vakantiedag drie maanden tijd gegeven om de wet in te studeren.

Technisch viel er niets bij te leren. Dezelfde technieken van weleer werden gehanteerd: het opdrijven van formaliteiten en het opleggen van motiveringen.

De commentaren welke het bestuur der strafinrichtingen en de verenigde procureurs-generaal "intern" verspreiden zijn er dan ook voornamelijk op gericht de nieuwe formaliteiten in de vingers te krijgen. Hiertoe hebben zij alvast alle reden. Niet de aanhouding op zich maar griffiers en rechters worden gesanctioneerd bij het niet naleven der vormen. Te betwijfelen valt of de (onzorgvuldig) aangehoudene er bij gebaat zal zijn dat de griffier een boete krijgt van 50,- fr. (weze het maal tachtig).

Inzake de motiveringen kan wel iets veranderen. Hier kan de verdediging mogelijks meer dan vroeger op inspelen. De wet herhaalt letterlijk dat op conclusies dient geantwoord. Met gedetailleerde conclusies kan men discussieren over de aanwijzing van schuld en kwalificatie

van misdrijf. De ADVOCATUUR zal dan ook minder dan vroeger kunnen klagen over typemotiveringen. Zij zullen het aan zichzelf te wijten hebben.

Ook op ander vlak zijn er voor de verdediging meer mogelijkheden. Daarbij kunnen noch de termijnen noch de voortgang van het onderzoek een geldig excuus vormen om niet te handelen.
De termijnen kunnen op verzoek van de verdediging (en alleen op haar verzoek) geschorst worden. Anders dan vroeger wordt voorzien dat er afschriften van het dossier tijdens de voorhechtenis kunnen worden afgeleverd zodat minder dan vroeger het inzagerecht het gerechtelijk onderzoek kan afremmen.

De advocatuur krijgt de kans de tegenspraak in het onderzoek te formaliseren. Zo is er niet enkel de mogelijkheid om te debatteren over de kwalificatie van het misdrijf, meer in bijzonder is er de mogelijkheid om maandelijks een stand van zaken te bespreken bij de onderzoeksrechter.

Het zal van de advocatuur afhangen of dit werkelijk zal gereduceerd worden tot een formalistisch verhoor zoals de verenigde procureurs-generaal het menen te mogen advizeren.

Ten slotte zal het ook de verdediging moeten zijn die de nieuwe mogelijkheden van probatie in plaats van aanhouding zal moeten stimuleren.
De vrees dat mensen die anders zondermeer zouden worden vrijgelaten nu met voorwaarden zullen worden opgescheept zal wellicht theoretisch zijn. Ook de verruimde mogelijkheid om minnelijke schikkingen op te leggen heeft niet geleid tot minder gewone seponeringen. Alleen reeds het materiële werk weerhield het parket. Inzake probatie als alternatief voor voorhechtenis is het daarenboven niet duidelijk hoe deze moet worden begeleid. Het blijft onduidelijk wie de wetgever bedoelt met de "sociale diensten bij de rechtbank" waarop de onderzoeksrechters beroep zullen kunnen doen.

Het is niet inzake voorwaarden als alternatief voor voorhechtenis dat de houding van de MAGISTRATUUR te wantrouwen valt.

De tweede alinea van paragraaf één van artikel 16, die enkel de waarde van een wanhoopskreet heeft, legt de vinger op de wonde:
"Deze maatregel (de aanhouding) mag niet worden getroffen met het oog op de uitoefening van enige andere vorm van dwang."

De procureurs die er zich (terecht) over beklagen dat zij nopens de modaliteiten van de uitvoering van de door hen in werking gestelde gevangenisstraf niets te zeggen hebben, houden vast aan de voorhechtenis.

Het is onder hun druk dat het aantal voorhechtenissen gestegen is. Het is dan ook die druk die dient weggewerkt. Daarvoor zijn twee middelen.

Enerzijds dient de macht van de staande magistratuur op de (carrière van) de zittende magistratuur opgeheven. Dit kan enkel de onafhankelijkheid van onderzoeksrechter of voorzitter van de raadkamer ten goede komen.

Anderzijds kan er aan gedacht worden om de procureurs inderdaad meer vat te geven op de uitvoering zelf van de gevangenisstraf. Waardoor minder de neiging zou ontstaan om toch maar zekerheidshalve verder aan te dringen op voorhechtenis.

Zover is de WETGEVER niet willen gaan. Louter onder druk van de internationale rechterlijke macht werd de wet gewijzigd.

Veel denkwerk lijkt daarbij niet geleverd geweest te zijn. In de teksten van de wet ontdekt men oude artikelen van voor 1873 (jawel 1873). Wat de magistratuur meteen de gelegenheid geeft de wet terzijde te schuiven.

Zo wordt nu reeds het artikel waarin bepaald wordt dat het onderhoor dient te geschieden door de onderzoeksrechter van het arrondissement waar de persoon wordt aangehouden, als "verouderde mogelijkheid" niet (meer) toegepast.

Te vrezen valt dat meteen ook andere artikelen in onbruik kunnen geraken. Andere artikelen die dan wel zouden beantwoorden aan het vooropgestelde doel.
De praktische bekommernis de overbevolking in de gevangenissen tegen te gaan, sloot niet het edeler motief uit van vrijheidsberoving een uitzondering te maken.
Vandaar als meest gekende wetswijziging, de

regel dat de onderzoeksrechter enkel diegene kan aanhouden die in aanmerking komt voor een misdrijf strafbaar met een gevangenisstraf van minstens één jaar.

Tegen de geest van de wet is het dan ook dat de verenigde procureurs-generaal aan de staande en zittende magistratuur onderwijzen dat uit diezelfde wet kan afgeleid worden dat de procureur wel iemand die in aanmerking komt voor een wanbedrijf waarop veel minder dan één jaar staat voor 24 uur mag aanhouden.

De unanieme boodschap van de democratisch verkozen vertegenwoordigers van de natie was anders: het aantal voorlopige hechtenissen moet gevoelig verminderen, deze maatregel mag enkel een uitzondering zijn.

Het is enkel in deze geest dat rechters, procureurs en advocaten de wet zouden moeten (doen) toepassen.

RENAAT LANDUYT
ADVOCAAT BRUGGE

Voorlopige hechtenis

(zie Fatik nr. 40, 41 en 42 en Liga-Nieuwsbrief, jg.9, nr. 1-2, 1990)

De vroegere wet

De wet van 20 april 1874, gewijzigd bij wet van 13 maart 1973, maakt het mogelijk iemand in voorlopige hechtenis te nemen als hij wordt verdacht van een misdrijf waaruit een korrektionele straf van minstens drie maanden of meer kan volgen. De onderzoeksrechter moet daartoe een bevel tot aanhouding uitvaardigen, dat binnen de vijf dagen moet worden bekrachtigd door de raadkamer. Deze kamer wordt voorgezeten door een magistraat, maar de rechtspleging gebeurt met gesloten deuren. Het is de raadkamer die verder om de maand moet beslissen over de verlenging van het bevel tot aanhouding. Tegen de beslissingen van de raadkamer, die bestaat in ieder gerechtelijk arrondissement, is binnen 24 uur beroep mogelijk bij de Kamer van Inbeschuldigingstelling, verbonden aan één van de vijf Hoven van Beroep. De Kamer van Inbeschuldigingstelling spreekt zich binnen 15 dagen uit. De advocaat krijgt echter pas inzage van het dossier vlak voor zijn kliënt de tweede maal voor de raadkamer verschijnt, d.w.z. bij de eerste verlenging van het bevel tot aanhouding. Men kan slechts iemand in voorlopige hechtenis nemen als er "ernstige en uitzonderlijke omstandigheden, eigen aan de zaak of de persoonlijkheid van de verdachte zijn" en als "de openbare veiligheid dit vereist". De beide voorwaarden moeten tegelijkertijd vervuld zijn, en er moet duidelijk gespecifieerd worden welke door ernstige omstandigheden en dit ernstig gevaar in ieder konkreet geval afzonderlijk zijn. De onderzoeksrechter kan een aangehoudene beroven van alle verkeer met de buitenwereld: familieleden, vrienden en advokaat. Dit kan slechts eenmaal gebeuren voor maximaal drie dagen. Men noemt dit het verbod van vrij verkeer of de opsekreetstelling.

De toepassing van deze wet

Vaak hoorde men de klacht dat voorlopige hechtenis veel te veel werd toegepast. De wetswijziging van 1973, die nochtans was bedoeld om daaraan te verhelpen, veranderde niet veel. In het begin van de jaren tachtig kwam de discussie over het misbruik van de wet in een stroomversnelling door enkele controversiële voorhechtenissen, zoals de opsluiting van HUMO-journalist Martin Coenen, de Leuvense spuitvrouwen, prof. Vincineau, die een sauna voor homosexuelen uitbaatte en nog niet zo lang geleden werden drie Marokkanen die witte peper uit Amsterdam hadden meegebracht, vier maanden in hechtenis genomen omdat men het goedje weigerde te onderzoeken in de overtuiging dat het om heroïne ging.
Tussen 1977 en 1987 steeg het aantal van de voorlopig gehechten in de dagelijkse gevangenisbevolking van 17 tot 33%.
In 1989 bedroeg het reeds 53,5%.
Dat betekent dat het aandeel van de voorlopig gehechten in de dagelijkse gevangenisbevolking op tien jaar tijd verdrievoudigde.
Uit een recent onderzoek naar de toepassing van de wet op de voorlopige hechtenis aan de Vrije Universiteit Brussel, onder leiding van Alain De Nauw (Panopticon, jg. 11, nr. 3) bleek onder andere dat een kategorie van vrij stereotiepe betichten gemakkelijker in aanmerking komt voor voorlopige hechtenis dan anderen. De onderzochte jaren betreffen 1972, 1974 en 1984.
Voorlopige hechtenis wordt meer bevolen ten aanzien van verdachten met een gerechtelijk verleden, die ouder zijn dan 21 jaar, die geen